

Bp WOJCIECH OSIAŁ
WSD ŁOWICZ

**JOANNA BOROWICZ, PRZYGOTOWANIE
BEZPOŚREDNIE MŁODZIEŻY W POLSCE DO
SAKRAMENTU BIERZMOWANIA. STAN AKTUALNY
I PERSPEKTYWY ROZWOJU (WYDAWNICTWO NATAN,
LUBLIN 2017, SS. 452)**

Przygotowanie młodzieży do sakramentu bierzmowania stanowi ważny problem zarówno w dzisiejszej refleksji, jak i praktyce katechetycznej. Z jednej strony Kościół bardzo mocno podkreśla znaczenie tego sakramentu dla procesu wzrastania w wierze. Bierzmowanie jest ważnym momentem procesu wtajemniczenia chrześcijańskiego i ma na celu umocnienie człowieka do mężnego wyznawania wiary i życia według jej zasad. Z drugiej jednak strony widzimy bardzo poważne trudności w praktycznym przygotowaniu młodzieży do przyjęcia tego sakramentu i owocnego przeżywania zobowiązań z niego płynących. Katecheci i duszpasterze sygnalizują, że ludzie młodzi nie zawsze właściwie angażują się w przygotowanie i wydają się być mało dojrzały do przyjęcia bierzmowania, co w konsekwencji sprawia, że po przyjęciu sakramentu nie wykazują oczekiwanego świadectwa wiary. Wszystko to powoduje, że przygotowanie do tego sakramentu poddawane jest różnorodnej krytyce ze strony wszystkich, począwszy od duszpasterzy i katechetów, aż po rodziców i samych w końcu kandydatów. Wiele się dyskutuje, ale problem wciąż pozostaje nie rozwiązany.

W tak ogólnie zarysowany kontekst katechetyczno-duszpasterski sakramentu bierzmowania wpisuje się książka Joanny Borowicz poświęcona przygotowaniu młodego człowieka do przyjęcia tego sakramentu. To bardzo cenna i ważna pozycja. Owocne przyjęcie bierzmowania w dużej mierze zależy od mądrego i solidnego przygotowania. Mając na uwadze te prawdy Autorka postanowiła spojrzeć na rzeczywistość bezpośredniego przygotowania do bierzmowania i szukać perspektyw jego owocnego rozwoju.

Książka jest pierwszą tego rodzaju próbą całościowego spojrzenia na organizację przygotowania do bierzmowania w Polsce. Pośród obszernej literatury brak jest opracowania, które tak szczegółowo i całościowo przybliżyłoby temat przygotowania do bierzmowania w Polsce.

Opracowanie jest poważną refleksją naukową. J. Borowicz umiejętnie stawia problem badawczy, dokonuje jego teologiczno-pastoralnej analizy, szczególnie moc-

no akcentując potrzebę formułowania wniosków i opracowywanie konkretnych postulatów i materiałów dla praktyki katechetycznej. Całość refleksji obejmuje 452 strony i składa się z następujących części: wykaz skrótów, wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, aneks, wykaz tabel, diagramów i wykresów, bibliografia.

Główny problem rozprawy jest wyrażony pytaniem: w jaki sposób w Kościele w Polsce dokonuje się dziś proces przygotowania bezpośredniego młodzieży do sakramentu bierzmowania? W obrębie tak postawionego pytania zostało określonych kilka kwestii szczegółowych, które ze swej strony wyznaczają zakres treści całej refleksji. Mają one formę następujących pytań: jakie są podstawowe wskazania Kościoła powszechnego w zakresie przygotowania do bierzmowania?, jak w świetle tych wskazań powinno wyglądać przygotowanie do bierzmowania w Polsce?, w jakim stopniu wskazania zostały uwzględnione w pomocach duszpasterskich i katechetycznych?, jak polskie modele przygotowań do bierzmowania oceniane są przez teoretyków katechezy? I wreszcie, co jest szczególnie cenne, co należy zrobić, aby przygotowanie było bardziej owocne?

W pracy zastosowano metodologię analizy teologiczno-pastoralnej. Na pierwszym etapie kryteriologicznym dokonuje się analizy i interpretacji tekstów źródłowych zawierających wytyczne nauczania Kościoła. Drugi etap kariologiczny jest analizą realizacji przygotowania do bierzmowania na podstawie materiału zebranego na drodze badań empirycznych (ankiety, wywiady). Zebrane dane są poddane uważnej analizie ilościowej i jakościowej w świetle wytycznych eklezjalno-teologicznych. Trzeci etap o charakterze prakseologicznym jest syntezą otrzymanych wyników i próbą opracowania postulatów i kierunków do dalszych działań w zakresie refleksji i praktyki katechetycznej.

Refleksja posiada logiczny układ kompozycyjny i tworzy spójną całość. Składa się z czterech rozdziałów. Rozdział pierwszy (s. 21-112) zatytułowany *Eklezjalne założenia formacji do bierzmowania* ukazuje bogactwo wskazań dokumentów Kościoła w zakresie przygotowania do bierzmowania. W pierwszym paragrafie zostały omówione wskazania posoborowych dokumentów Kościoła, następnie w dwóch kolejnych paragrafach przywołano wskazania dokumentów diecezjalnych pochodzących od biskupów i synodów, najpierw w wymiarze organizacyjnym, następnie w zakresie treści i metod. Odnajdujemy tutaj bardzo dokładne i zarazem uporządkowane omówienie wielkiego bogactwa treści zawartych w różnorodnych dokumentach i aktach prawnych.

Rozdział drugi (s. 113-213) jest zatytułowany *Realizacja przygotowania bezpośredniego do sakramentu bierzmowania w Polsce*. Jest to próba odpowiedzi na pytanie w jaki sposób wskazania zawarte w dokumentach i zaleceniach diecezjalnych są realizowane w praktyce. W tym celu została dokonana analiza wszystkich materiałów praktycznych używanych w diecezjach. W paragrafie pierwszym opisano materiały dla młodzieży, zaś w paragrafie drugim zanalizowano pomoce dla odpowiedzialnych za przygotowanie i prowadzenie spotkań formacyjnych. W paragrafie trzecim

dokonano analizy realizacji wszystkich wskazań na przykładzie badań w wybranych parafiach czterech polskich diecezji: drohiczyńskiej, radomskiej, siedleckiej i zamojsko-lubaczowskiej.

Rozdział trzeci *Postulaty rozwoju przygotowania bezpośredniego do sakramentu bierzmowania w Polsce* (s. 215-318) omawia postulaty polskich teoretyków katechezy w zakresie przygotowania do bierzmowania. Paragraf pierwszy dotyczy treści przygotowania, drugi obejmuje obszar metod i form przygotowania, trzeci zaś odnosi się do odpowiedzialności poszczególnych podmiotów zaangażowanych w ten proces. To bardzo wartościowa część refleksji dostarczająca wiele uwag pod adresem praktyki i teorii katechetycznej.

W ostatnim rozdziale odnajdujemy propozycję własnych materiałów formacyjnych (s. 319-411). Składają się one z trzech części: materiały do pracy w grupach, propozycje celebracji liturgicznych i cykl konferencji dla rodziców kandydatów do bierzmowania.

Każdy rozdział został syntetycznie podsumowany, dzięki czemu analiza staje się bardzo jasna i przejrzysta, pozwala śledzić tok refleksji zwracając uwagę na najważniejsze wymiary i elementy przygotowania do bierzmowania. Z wielką starannością zebrano bogaty materiał źródłowy. Na pierwszym etapie bardzo dokładnie przeanalizowano wskazania znajdujące się we wszystkich dokumentach Kościoła, zarówno w wymiarze Kościoła powszechnego, jak i polskiego. W tej fazie kryteriologicznej zostały omówione wszystkie najważniejsze dokumenty, które odnoszą się *explicite* i *implicite* do problemu bierzmowania. Podjęto się pracowitego zadania zebrania wszystkich *Instrukcji* opracowanych przez poszczególnych biskupów diecezjalnych oraz wytycznych pochodzących z synodów diecezjalnych. Tam, gdzie trudno było zebrać informacje na temat dokumentów diecezjalnych, pozyskano informacje na drodze wywiadów z dyrektorami wydziałów katechetycznych (19 diecezji).

Warto podkreślić, że Autorka rozprawy w całości refleksji wykorzystuje niezwykle bogatą literaturę przedmiotu z zakresu wielu dyscyplin teologicznych. W ten sposób obraz przygotowania do bierzmowania jest należycie pogłębiany i barwny. Dowodzi to erudycji Autorki, ale także jej kompetencji i sumienności analizy. Umiejętnie dokonuje się podziału treści na te, które powinny być w tekście głównym i uzupełniające, które powinny znaleźć się w przypisach.

Bardzo dużą wartość posiada refleksja nad aktualnym stanem przygotowania do bierzmowania w Polsce (drugi i trzeci rozdział). To niezwykle ważny moment podejmowanej refleksji. Na pierwszym miejscu należy podkreślić i docenić zebranie i poddanie ocenie wszystkich dostępnych pomocy do katechezy parafialnej. Jest ich dużo, gdyż istnieją w ponad połowie diecezji polskich. Są one bardzo zróżnicowane w swoich formach. W celu ich zebrania i usystematyzowania wykonano wielką pracę. Autorka dokonała oceny wszystkich materiałów, tak dla kandydatów, jak i dla uczniów. Ciekawą rzeczą byłoby zobaczyć, czy nie ma publikowanych innych opinii o tych pomocach i dokonać ewentualnej ich konfrontacji z własnymi obserwacjami.

W celu poznania praktycznej realizacji założeń zapisanych w aktach prawnych przeprowadzono szczegółowe badania w formie ankiet. Wybrano w tym celu katechetów pracujących w czterech wspomnianych diecezjach Polski. Kolejnym ważnym aspektem refleksji jest opracowanie postulatów pod adresem przygotowania bezpośredniego do bierzmowania. Przywołuje się refleksję wielu znanych polskich katechetów i pastoralistów. Wybrzmiewają ciekawe kwestie takie, jak np. kontynuacja formacji po bierzmowaniu, jak i te kontrowersyjne, np. egzamin dopuszczający do bierzmowania. Jednym z postulatów jest potrzeba ujednolicenia przygotowania do bierzmowania zarówno w teorii, jak i praktyce. Tego rodzaju postulat jest już nieaktualny, gdyż w roku publikacji tej książki Konferencja Episkopatu Polski opracowała stosowny dokument porządkujący bardzo złożoną praktykę katechetyczną i nadający kierunki jej rozwoju. Są to *Wskazania Konferencji Episkopatu Polski dotyczące przygotowania do sakramentu bierzmowania* zatwierdzone podczas 375. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie w dniach 13-14.03.2017 roku.

Autorka bardzo szczegółowo opisała organizacyjny wymiar prowadzonych przygotowań w Polsce. Wszystko zostało ubogacone pomocnymi tabelami i wykresami. Wiele informacji zostało zebranych w formie badań empirycznych. Świadczy to o ogromnej pracy. Autorka nie ograniczyła się do opisu sytuacji, ale podjęła się też pewnej próby jej oceny. Dowodem tego są zapytania w ankiecie o to, w jakim stopniu materiały formacyjne spełniają oczekiwania katechetów i czy istnieje potrzeba przygotowania nowych pomocy? Sama też, jak już zostało wspomniane, poddała krytycznej analizie materiały funkcjonujące na polskim rynku.

Być może w tej ogromnej refleksji można byłoby większą uwagę skoncentrować na poznaniu i analizie napotykanych problemów. Jeśli chcemy uczynić coś bardziej owocnym, trzeba więcej pytać o problemy. Cennym źródłem wiedzy byłoby zapytanie katechetów o napotykaną trudności, o ich ocenę przygotowania, jego formy i metody. Ich opinie są często krytyczne, o czym przecież Autorka wspomina w swojej pracy.

Bardzo ciekawą częścią refleksji jest propozycja praktycznych materiałów formacyjnych opracowanych przez Autorkę. Stanowią one zbiór materiałów praktycznych, które mogłyby w przyszłości służyć katechetom i duszpasterzom przygotowującym młodzież do bierzmowania.

Książka jest napisana poprawną i ładną polszczyzną. Język jest przejrzysty, komunikatywny, stylowo poprawny. Wszystko to niewątpliwie ma ogromny wpływ na percepcję przekazywanej treści.